Mavzu : Mumtoz adabiyitda qofiya turlari

1. Tuzuvchi Turg’unboyeva Rayhona

Reja

- 1 Qofiya haqida ma’lumot
- 2 Mumtoz qofiya turlari
- 3 Mutlaq va muqayyad qofiya

QOFIYA

- Qofiya – arabcha misralar oxirida qo’shimcha, so’z va so’z qo’shilmalarining o’zaro ohangdosh bo’lib kelishi.Qofiya mumtoz she’rshunoslikda vazn kabi she’riy ritmni vujdga keltiruvchi asosoy unsur sanalib, uning bayt so’ngida qo’llanilishi zarurit talablardan biri bo’lgan. Sharq adabiyitshunosligida ushbu qarashlar ILMI QOFIYA da o’z

MUMTOZ QOFIYA TURLARI

Mujarrad qofiya – (arabcha yakka, yagona ,tanho). Bunday qofiya turida raviy harfi cho'ziq unlidan iborat bo'lishi yoki raviy undosh bilan yakunlanib, undan oldin tavjih qisqa unli kelishi asosiy talab hisoblanadi.

KO'ZING NE BALO Qaro BO'LIBTUR

KIM, JONGA QARO Balo BO'LIBTUR.

Bunda "Qaro" va " Balo" so'zlaridagi " O " raviysi cho'ziq unli bo'lib, qofiyadosh so'zlar shu harf bilan

MURDAF QOFIYA

- Qofiyaning o’zak tarkibiga ko’ra farqnaluvchi turlaridan biri. Ridifli qofiya deb ham ataladi. Bunday qofiya turida raviy harfidan oldin cho’ziq unlilardan biri – ridfi asliy, ba’zan esa ridfi ziyid keladi. Murdaf qofiya turkiy va forsiy she’riyatda keng qo’llangan.
- To bo’ldi ko’ngul ul ko’zi usrukka giriftor
- El ko’ziga sog’men, vale o’z o’zuma bemor

Muqayyad Qofiya

- Qofiyaning o’zbek tarkibiga farqlanuvchi turlaridan biri. Qaydil qofiya deb ham ataladi. Bunday qofiya turida o’zak tarkibida qisqa unlidan so’ng qator undosh keladi. Bunday qisqa unli hazv , raviydan oldin turgan undosh qayd deb ataladi. Muqayyad so’zining ma’nosi “ bog’langan” “ kishanlangan” degan ma’noni anglatadi. Muqayyad qofiyada o’zak ravit harfi bilan yakunlangani, ya’ni o’zakda raviydan keyin hech qanday harf qo’llanmagani uchun zamonaviy

Muqayyad qofiyaga misol

- Elga sharaf bo'lmadi joh – u nasab,
- Lek sharaf keldi hayo- vu adab

(" Hayrat ul – abror")

Baytda "nasab" va " adab" so'zlarida qofiya bo'lib, raviy " b" harfidir. Qofiya raviy harfi bilan tugallanayotgani uchun ushbu qofita turi muqayyad qofiya hisoblanadi.

MUTLAQ QOFIYA

- (Arabcha yetuk, to’liq) qofiyaning tuzilishiga ko’ra farqlanuvchi turlaridan biri. Mutlaq qofiyada raviy harfidan keyin qofiyaning boshqa harflari (vasl, xuruj, mazid, noyira) ham ishtirok etadi. Shams Qays Roziyning “ Al mo’jam” asarida mutlaq qofiya raviy harfining ikki na’vidan biri sifatid, Nosiruddin Tusiyning
- “Me’yor ul ash’or “ asarida qofiyaning holatiga ko’ra farqlanuvchi turlaridan biri sifatid keltirilgan. Mutalq qofiya hisoblanishi uchun raviydan so’ng birgina vasl harfining qo’llanishi

MUTLAQ QOFIYAGA MISOL.

- Qoshi yosinmu deyin, ko’zi qarosinmu deyin.
- Ko’ngluma har birining dard- u balosinmu deyin?
- (“ Navodir ush – shabob” 483- g’azal)
- baytida “ qarosinmu” , “balosinmu” so’zlari mutloq qofiya bo’lib, ulardagi “ o” unlosi raviydir . Raviydam keyin kelgan “ s “ undoshi vasl, “ n “ undoshi xuruj , “ m “ mazid va qofiya oxiridagi “ u “ unlisi esa nafazdir